

ჯულიან ბარნსი
დასასრულის განცდა

ჯულიან ბარნსი
დასასრულის განცდა

Julian Barnes
THE SENSE OF AN ENDING

ინგლისურიდან თარგმნა ზაზა ჭილაძემ

© Julian Barnes, 2011

All rights reserved.

Photo © Ulf Börjesson/Maskot/Corbis

© გამომცემლობა „დიოგენე“, 2014, 2018

ყველა უფლება დაცულია.

ISBN 978-9941-11-456-4

www.diogene.ge

ಪ್ರಗತಿ

პროზა

მახსოვს, ოღონდ არეულად:

- შუშის ბრჭყვიალი მაჯის შიდა მხარეზე;
- სამზარეულოს ნიჟარაში სიცილ-სიცილით ჩაგდებული ცხელი ტაფა და ნიჟარიდან შიშინით ამოვარდნილი ორთქლი;
- სპერმის ლეკერტების ბზრიალ-ტრიალი სადინარში, ვიდრე ქვევით დაუყვებოდნენ საკანალიზაციო მილს;
- რატომღაც აღმა დაძრული, ქაფიან ტალღად აზვირთებული, ათიოდე ჩირალდნის მთროლოვარე შუქით განათებული მდინარე;
- მეორე მდინარე, ბევრად ფართო და რუხი, რომლის დინების მიმართულებასაც ქაჯი ვერ გაარკვევდა, ისე უფორიაქებდა ზედაპირს გიჟმაჟი ქარი;
- ჩაკეტილ კარს მიღმა, აბაზანაში უკვე კარგა ხნის წინ გაცივებული წყალი.

ჩვენში დარჩეს და, ეს ბოლო სურათი საკუთარი თვალით არც მინახავს. მაგრამ ვითომ მარტო ის გვამახსოვრდება, რასაც პირადად შევსწრებივართ?!

ყველანი დროში ვცხოვრობთ – ის გვანრობს და გვაყალიბებს – თუმცა არასდროს მგონებია, დროის არსი კარგად მესმის-მეთქი. არა, იმ თეორიებს არ ვგულისხმობ, როგორ დადის წრე-წრე და როგორ უბრუნდება უკან საკუთარსავე ნაკვალევს; ან როგორ შეიძლება სადმე სხვაგანაც, პარალელურ სინამდვილეებშიც არსე-

ბობდეს... ჩვეულებრივ, ყოველდღიურ დროზე ვლაპარაკობ, რომლის მუდმივ სვლასაც კედლის თუ მაჯის საათები გვიდასტურებენ: ბომ-ბომ, ნიკ-ნიკ. არის ვითომ რამე, წამის ისარზე უფრო ურჩი და ჯიუტი? არადა, მხოლოდ უმცირესი სიხარული ან ტკივილი თუ გვასწავლის, რამდენად დამყოლია დრო. ზოგი განცდა აჩქარებს, სხვა, პირიქით, აუტანლად ანელებს; ხანდახან თითქოს საერთოდ იკარგება – იმ უკანასკნელ წუთამდე, როცა მართლა ქრება და აღარასოდეს გიბრუნდება. ჩემი მონაფეობის ხანა დიდად არ მალეღვებს და არც ნოსტალგიის მსგავსს განვიცდი რამეს იმ დროის გახსენებისას. მაგრამ დაწყებით ყველაფერი სკოლაში დაიწყო და ამიტომ, გაკვრით მაინც უნდა ვახსენო რამდენიმე შემთხვევა, რომლებმაც მართლა საკვანძო მნიშვნელობა შეიძინეს და ერთი-ორი ბუნდოვანი მოგონებაც უნდა გავაცოცხლო, რასაც იმავე დრომ უტყუარობის დალი დაამჩნია. თუკი უკვე დარწმუნებით ველარ ვმიჯნავ ტყუილ-მართალს, ის მაინც შემიძლია, შემორჩენილი შთაბეჭდილებების სინრფელეზე დავდო თავი. მეტს ნურც მომთხოვთ.

სამნი ვიყავით და მეოთხედ ის შემოგვემატა, თუმცა მატებას სულაც არ ველოდით: დაახლოება-დაძმკაცება კარგა ხნის წინ მოთავდა. უკვე იმაზე ვფიქრობდით, როგორ დავაღწევდით თავს სკოლას და ნამდვილ ცხოვრებაში შევბიჯებდით. ედრიენ ფინი ერქვა, მაღალი, ცოტა მორცხვი ბიჭი იყო; თავიდან ყველას თვალს გვარი-დებდა და არც ვინმესთვის გულის გადაშლას აპირებდა. პირველი ერთი-ორი დღე ჩვენც თითქმის არ ვიმჩნევდით; საერთოდაც, სკოლაში ახალმოსულთა გულმხურვალედ მიღების ცერემონია წესად არ გვქონია, მით უმეტეს – არც მკაცრი, სადამსჯელო გაცნობა-გამოცდა. უბრალოდ, მის გამოჩენას მშვიდად შევეგუეთ და სხვა დანარჩენი უკვე დროს მივანდეთ.

აი, მასწავლებლები უფრო შეფუცხუნებულები ჩანდნენ. ერთი სული ჰქონდათ დაეგინათ, რა ჭკუა-გონების პატრონი იყო, რამდენად წესიერი და მონესრიგებული. თავიდანვე მონდომეს

გაერკვიათ, ადრე, სხვა სკოლაში რა ესწავლებინათ მისთვის, თან რამდენად საფუძვლიანად – უკვე ჩვენთანაც რომ მოეხერხებინა მასალის სათანადოდ ათვისება... მოკლედ, საშემოდგომო სემესტრი სულ სამი დღის დაწყებული იყო და ისტორიის გაკვეთილზე ვის-ხედით. ისტორიას თავის შარვალ-კოსტუმ-ჟილეტში საგულდაგულ-ლოდ გამოწკეპილი, უჯიგრესი ჯო ჰანტი გვასწავლიდა, ვისთვისაც კლასში წესრიგის დამყარება საკმარისი, ოღონდ არა წრეგადასული მონყენილობის შენარჩუნებას გულისხმობდა.

„გახსოვთ ალბათ, არდადეგების დაწყებამდე გთხოვეთ, წინ-დანინვე წაგეკითხათ რალაც-რალაცები ჰენრი მერვის მეფობასთან დაკავშირებით“. კოლინმა, ალექსმა და მე სწრაფად გადავხედეთ ერთმანეთს – იმის იმედით, ეგებ ალაღბედზე ნასროლი ეს შეკითვა მაინცდამაინც რომელიმე ჩვენგანს არ გამოედოს მეთევზის ანკეის-ვითო. „აბა, ვინ შემოგვთავაზებს იმ ეპოქის დახასიათებას?“ ისეთი მონდომებით ვარიდებდით მზერას, ეტყობა, ჩვენვე ვუკარნახეთ სათანადო არჩევანი: „კეთილი, იქნებ თქვენ, მარშალ? როგორ აღ-წერდით ჰენრი მერვის მეფობის ხანას?“

შეების განცდამ ბევრად გადააჭარბა ცნობისმოყვარეობას – მარშალი მართლაც იშვიათად უმეცარი ვინმე გახლდათ, ჭეშმარი-ტი უვიცისათვის დამახასიათებელი გამომგონებლობის მცირეოდენ უნარსაც კი სრულად მოკლებული. შეკითხვაში, ცხადია, ვერ ფა-რულ მახეებს დაუწყო ძებნა, მაგრამ რომ ვერ მიაგნო, ბოლო-ბო-ლო, ამოდერდა:

„შფოთვა იყო ქვეყანაში, სერ“.

კლასში ვითომ შეკავებული, ერთობ ბრიყვული ხითხითი ატ-ყდა. ის კი არა, ლამის თვითონ ჰანტსაც ჩაელიმა:

„იქნებ პატივი დაგვდოთ და ცოტა უფრო ნათლად განგვიმარ-ტოთ“.

მარშალმა მძიმე-მძიმედ დაიქნია თავი, შედარებით მეტხანსაც იფიქრა და ეტყობა, დაასკვნა, ახლა ზედმეტი სიფრთხილის დრო აღარააო: „მე ვიტყვოდი, დიდი შფოთვა-მეთქი, სერ“.

„თქვენ რას გვეტყვით, ფინ? ეს ხანა ნასწავლი გაქვთ?“

ახალგადმოსული ბიჭი წინა რიგში, ჩემგან მარცხნივ იჯდა. მარშალის სისულელეებზე აშკარად არაფერი გამოუხატავს.

„სამწუხაროდ, არა, სერ. მაგრამ არსებობს ზოგადი ხედვა, რის მიხედვითაც ნებისმიერ ისტორიულ მოვლენაზე – მაგალითად, პირველი მსოფლიო ომის დანაშაულის საბაბზე – დაბეჭდვით მხოლოდ იმის თქმა შეიძლება, უთუოდ რაღაც მოხდაო“.

„ნუთუ?! ამგვარმა ხედვამ ეგებ უმუშევარიც დამტოვოს, ჰა?“ ხანმოკლე ქირქილის შემდეგ ჩვენმა ჯიგარმა ჯო ჰანტმა დიდსულონად გვაპატია არდადეგების დროს გამოვლენილი სიზარმაცე და თავადვე შეუდგა ჩვენი ყურების გამოჭედვას მრავალცოლიანი, ყასაბი მონარქის ამბებით.

შესვენებაზე ფინი მოვძებნე ეზოში. გავეცანი – ტონი უბესტერი ვარ-მეთქი. ეჭვით შემათვალისწინებ. „ჰანტთან მაგრად მოარტყი“, – ვუთხარი ალაღად. მგონი, ვერ მიხვდა, რას გვულისხმობდი: „აი, რაღაც ხდებოა, რომ აჯახე...“

„ჰოო. ცოტა გატეხა, თემა არ აიტაცა“.

გამიკვირდა, მისგან ამის გაგონებას არ მოველოდი.

ერთიც გამახსენდა: ჩვენ სამნი, განუყრელი მეგობრობის ნიშნად, საათებს შებრუნებულად, ციფერბლატით მაჯის შიდა მხარეს ვატარებდით. ცხადია, რაღაცას ვმატრამბაზობდით. მაგრამ ალბათ მარტო ესეც არ იყო საქმე. ასე თითქოს დროც პირადულ განცდას იძენდა, ეგ კი არა – მხოლოდ ჩვენთვის გასაგებ იდუმალეზასაც. გვეგონა, ამ ჩვენს უცნაურობას ედრიენიც მიაქცევდა ყურადღებას, მოგვბაძავდა კიდევ, არადა, მსგავსიც არაფერი მომხდარა.

იმავე დღეს, მოგვიანებით – თუმცა შეიძლება სულ სხვა დღე მაგონდება ახლა – ზედიზედ გვექონდა ორი ინგლისური ფილ დიქსონთან, ახალგაზრდა მასწავლებელთან, ვისაც სულ ახალი დამთავრებული ჰქონდა კემბრიჯი. ძირითადად თანამედროვე ტექსტებზე გვამუშავებდა და დავალებებსაც მოულოდნელად უჩვეულოს გვაძლევდა: „ელიოტი ამბობს, ყველაფერი მხოლოდ დაბადებას, შეუღ-

ლებას და სიკვდილს უტრიალებსო. თქვენ რა მოსაზრებებს გამოთქვამდით?“ ერთხელ შექსპირის ერთ-ერთი პერსონაჟი კერკ დაგლასს შეადარა „სპარტაკში“ და ისიც მახსოვს, ტედ ჰიუზის პოეზიის განხილვისას როგორ გადაადგო თავი გვერდზე მართლა გამოჯეკილი ვინმე პროფესორივით და ჩაილაპარაკა: „ცხადია, მისი ყველა მკითხველი იმის გამოცნობას ვცდილობთ, მერე რაღას იზამს, როცა ლექსებში ცხოველები გამოეღევა“. ხანდახან ბატონებოო – ასეც მოგვმართავდა ხოლმე. ბუნებრივია, ყველანი ვალმერთებდით.

იმ გაკვეთილზე კი ერთი უსათაურო, უთარილო ლექსი გააძრო, არც ავტორის ვინაობის გამხელის შეუწუხებია თავი, წასაკითხად ათი წუთი მოგვცა და მერე აზრის გამოთქმა გვთხოვა.

„თქვენგან ხომ არ დავინწყით, ფინ? მარტივად თქვით, რაზეა ეს ლექსი?“

მერხს ჩაჩერებულმა ედრიენმა თავი ასწია: „ეროსსა და თანატოსზე, სერ“.

„ოჰო! მერე?“

„სექსსა და სიკვდილზე, – ისე გააგრძელა ფინმა, თითქოს კლასში არა მარტო ბოლო მერხებთან მსხდომ ბნელებს არ ესმოდათ ბერძნული, – ან, თუ გნებავთ, სიყვარულსა და სიკვდილზე. ნებისმიერ შემთხვევაში, სიკვდილის არსთან შეჯახებულ ეროტიკულ არსზე და ამგვარი შეჯახებიდან გამომდინარე შედეგებზე, სერ“.

ეტყობა, ისეთი გაოცება დამეხატა სახეზე, დიქსონს ზედმეტად მონადინებული მოვეჩვენე:

„უებსტერ, აბა, ახლა თქვენ უფრო სიღრმისეულად გაგვაცნობიერეთ!“

„მე მეგონა, ეს ლექსი უბრალოდ საბძელში დაბინავებულ ბუს ეძღვნებოდა, სერ“.

ერთი ესეც განგვასხვავებდა ჩვენ სამსა და ჩვენს ახალ მეგობარს: ჩვენ მეტწილად ვმასხრობდით და მხოლოდ შიგადაშიგ ვიყავით სერიოზულები, ის კი მეტწილად სერიოზული იყო და მხოლოდ შიგადაშიგ მასხრობდა. ისე, დრო კი დაგვჭირდა ამის მისახვედრად.

ედრიენისთვის სიძნელედ არ ქცეულა ჩვენი ჯგუფის ნევროზა, თუმცა არც ის შესტყობია როდისმე, საერთოდ თუ ესწრაფოდა ამას. ალბათ არც ესწრაფოდა. არც საკუთარი შეხედულებები გადაუსინჯავს ჩვენი გულების მოსაგებად ან ჩვენთვის ფეხის ასანყობად. დილის ლოცვისას ყველას გვესმოდა, რა მონდომებით აყოლებდა ხმას გალობას, მაშინ, როცა მე და ალექსი მხოლოდ პირს ვაფჩენდით, კოლინი კი გაუთავებლად მაიმუნობდა და ჭეშმარიტი მართლმორწმუნის თავგამოდებით გაბლაოდა რალაცას. ჩვენ სამივეს მიგვაჩნდა, რომ სკოლაში სპორტული მეცადინეობები ფაშისტების ვერაგული გეგმის ნაწილი გახლდათ ჩვენი სქესობრივი ლტოლვის დასათრგუნად. აი, ედრიენი კი მაშინვე მძლეოსნობის კლუბში განწევრიანდა და სიმაღლეში ხტომის ვარჯიშებსაც არ აცდენდა. ჩვენ არც ერთს არ გვქონდა თუნდაც მისხალი მუსიკალური სმენა, ამით ვამაყობდით კიდევ, ის კი ერთ მშვენიერ დღეს სკოლაში კლარნეტით გამოგვეცხადა. როცა კოლინი ოჯახის ინსტიტუტს აცამტვერებდა, მე პოლიტიკურ სისტემას დავცინოდი, ალექსი კი ფილოსოფიური გადასახედიდან არსებული სინამდვილის შეცნობის ალბათობას უარყოფდა, ამ ყველაფერზე საკუთარ აზრს ედრიენი სათავისოდ ინახავდა – ყოველ შემთხვევაში, თავდაპირველად მაინც. ისეთი შთაბეჭდილება შეგექმნებოდა კაცს, თითქოს მართლა სჯეროდა რალაცის ამქვეყნად. არა, მთლად ურწმუნოები არც ჩვენ ვყოფილვართ – უბრალოდ გვინდოდა, რამე მხოლოდ ჩვენი და საჩვენო გვერწმუნა და არა ის, რაც ვილაცის გადანყვეტილებით მოეხვიათ თავზე სავალდებულო მრწამსად. ეტყობა, ასე ვკვებავდით იმას, რასაც გადამრჩენელი სკეპტიციზმი დავარქვით სახელად.

სკოლა ლონდონის ცენტრში მდებარეობდა და იქითკენ ჩვენ-ჩვენი უბნებიდან მივემართებოდით ყოველდღე, კონტროლის ერთი სისტემიდან მეორეში გადავდიოდით. იმ დროს ცხოვრება უფრო მარტივი და გასაგები ჩანდა: ნაკლები ფული, არანაირი ელექტრონული მოწყობილობები, მოდის ნაკლები მბრძანებლობა, მეგობარი გოგონების არარსებობა... ვერაფერი გადაგვაცდენდა ჩვენი ადამიანური და შვილური მოვალეობების გზიდან, რაც ბევრსაც

არაფერს გულისხმობდა – ბევრით სწავლას, გამოცდების ჩაბარებას, ატესტატის შესაბამისი სამსახურის შოვნას და მერე იმაზე უხიფათო და თან სავე ცხოვრების შეკონინებას, ვიდრე ჩვენს მშობლებს გამოეცლოთ. ისინიც სწორედ ამისკენ მოგვიწოდებდნენ, თუმცა გულის სიღრმეში მაინც საკუთარ ადრინდელ ცხოვრებას ადარებდნენ შვილების ყოფას და იმ დასკვნამდეც მიდიოდნენ, ჩვენს დროს ყველაფერი სხვანაირად, უფრო იოლად და, შესაბამისად, უკეთესადაც იყო. ცხადია, ხმამაღლა მსგავსიც არაფერი არასდროს გაცხადებულა: ინგლისის საშუალო ფენის მოზომილი სოციალური დარვინიზმი მარად და ყველგან თავისთავად ნაგულისხმევი რჩებოდა.

„ამ მშობლებმაც გაახურეს, – ანუწუნდა კოლინი ერთ ორშაბათ დღეს, სადილობისას. – სანამ ჭკუაში ჩავარდები, მაგათზე მაგარი არავინ გგონია, მერე თვალი აგეხილება და ხვდები, ეგენიც ისეთები არიან, როგორიც...“

„ჰენრი მერვე, კოლ?“ – შეაშველა ედრიენმა. თანდათანობით ვეჩვეოდით იმის უცნაურ ირონიას; ისიც ბუნებრივად გვეჩვენებოდა, ამ ირონიის სამიზნე თავად ჩვენვე რომ შეიძლებოდა ვყოფილიყავით. როცა შეგნებულად გვალიზიანებდა, ანდა მეტი სიღინჯისკენ მოგვიწოდებდა, მე ენტონის მეძახდა, ალექსი უცებ ალევზანდერი ხდებოდა, ხოლო ძნელად შესაკვეცი კოლინი მთლად კოლად მოკლდებოდა.

„არც არაფერი მექნებოდა სანინალმდეგო, თუკი მამაჩემს ბლომად ცოლები ეყოლებოდა“.

„და ჩეჩვივით ფული ექნებოდა...“

„და ჰოლბეინი დახატავდა“.

„და რომის პაპს აჯახებდა, დაახვიო“.

„ისე, მაინც რას ერჩი დედ-მამას?“ – ჰკითხა კოლინს ალექსმა.

„საკვირაო ბაზრობაზე მინდოდა წავსულიყავით, იმათ კიდე – შაბათ-კვირას ბალს უნდა მივხედოთ“.

მართლა ახურებდნენ – მშობლებზე ვამბობ. ოღონდ ედრიენი, ეტყობა, ასე არ ფიქრობდა. ამგვარ ბრალდებებს და წუნუნს მუდამ

ყურადღებით უსმენდა ხოლმე, მაგრამ სიტყვას იშვიათად თუ ჩააგ-
დებდა. არადა, რატომღაც გვეჩვენებოდა, სხვებზე მეტი მიზეზიც
კი ჰქონდა, თავადაც ასე ეფიქრა. დედამისი რამდენიმე წლის წინ
წასულიყო შინიდან, ქმრის ანაბარა მიეტოვებინა ედრიენი და მისი
უმცროსი და. ეს ბევრად ადრე მოხდა, ვიდრე ცნება „მარტოხელა
მშობელი“ გაჩნდებოდა. მაშინ ამას „დანგრეულ ოჯახს“ ეძახდნენ
და ედრიენიც ერთადერთი იყო ჩვენს ნაცნობებს შორის, ვინც ასეთ
ოჯახში ცხოვრობდა. წესით, ესეც კმაროდა, უსაზღვრო ეგზისტენ-
ციალური მრისხანებით დამუხტულიყო მთელი სამყაროს მიმართ,
არადა, როგორღაც მოახერხა და ამგვარ საცდურს გადაურჩა. ამ-
ბობდა, დედა მიყვარსო, და მამასაც პატივს სცემდა. მთელი ეს
ამბავი სამმა უმისოდ განვიხილეთ და საკუთარი თეორიაც გა-
მოვაცხვეთ: ბედნიერი ოჯახური ცხოვრების წინაპირობა ოჯახის
არარსებობაა; ყოველ შემთხვევაში, ერთ ჭერქვეშ ბინადრობა მაინც
არ უნდა გახდეს სავალდებულო. ამ დასკვნამდე რომ მივედით,
ედრიენის კიდევ უფრო მეტად შეგვშურდა.

იმხანად გვეგონა, თითქოს ძალით გვაკავებდნენ რაღაც მყა-
რად შემოსაზღვრულ სივრცეში და კანონიერად კუთვნილ ცხოვრე-
ბაში არ გვიშვებდნენ. ხოლო როცა გათავისუფლებას მოვახერხებ-
დით, ჩვენი ცხოვრება – და თავად დროც – უთუოდ აჩქარდებოდა.
საიდან უნდა გვცოდნოდა, რომ ეს ჩვენი ცხოვრება ნებისმიერ შემ-
თხვევაში უკვე დაწყებულიყო, უკვე მიგვეღწია გარკვეული უპი-
რატესობისათვის და უკვე გარკვეული დანაკლისიც განგვეცადა?
ან იმას როგორ ვიფიქრებდით მაშინ, გათავისუფლებულები უფრო
დიდ შემოღობილში თუ ამოვყოფდით თავს, რომლის ფარგლებიც
თავიდან თვალუნვდენელი მოგვეჩვენებოდა.

ჯერჯერობით კი წიგნს ვენაფებოდით, სექსუალურ შიმშილს
ვუმკლავდებოდით, ცხოვრებაში საკადრის ადგილს დავეძებდით და
ანარქიას ვესწრაფოდით. ნებისმიერი პოლიტიკური თუ სოციალუ-
რი სისტემა გახრწნილად გვესახებოდა, თუმცა ჯიუტად ვამბობდით

უარს, რამე სხვა ალტერნატივა გველიარებინა ჰედონისტური ქაოსის გარდა. არადა, ედრიენი გვაიძულებდა გვერწმუნა, ყოფიერების ცნობიერებით შეცვლა შესაძლებელია და ქმედებებიც პრინციპებმა უნდა მართონ, რაც სულაც არაა როყო განცხადებაო. ადრე სამეგობროში მთავარ ფილოსოფოსად უფრო ალექსი მოიაზრებოდა. ისეთები ჰქონდა ნაკითხული, მე და კოლინს არც გვსმენოდა და ზოგჯერ, მაგალითად, ამნაირი სიბრძნეებით დაგვაფრენინებდა ხოლმე პირს: *თუ ბოლომდე ამოთქმა არ ძალგვიძს, შესაბამისად, დუმილი უნდა ვამჯობინოთ!* მოსმენილს მე და კოლინი ცოტა ხანს მართლა მდუმარედ ვიაზრებდით, მაგრამ მალევე გვიტყდებოდა სიცილი და ისევ უწინდელ ყბედობას ვაგრძელებდით. ედრიენის გამოჩენამ კი ალექსის მდგომარეობა შეარყია, უფრო სწორად, მე და კოლინს საშუალება მოგვეცა, ამ ორ ფილოსოფოსს შორის უფრო მისაღები აგვეჩრია. თუკი ალექსს რასელი და ვიტგენშტაინი ნაეკითხა, ედრიენი კამიუსა და ნიცშეს ნააზრევს გასცნობოდა. მე ჯორჯ ორუელი და ოლდოს ჰაქსლი მქონდა ნაკითხული, კოლინს კი – ბოდლერი და დოსტოევსკი. არა, მართლა – ყველაფერზე კი არ ვშაყირობ.

ცხადია, ქედმაღლობის ნაკლებობას არ ვუჩიოდით – აბა, სხვა რა ყრია სიჭაბუკეში?! ლაპარაკში ბრტყელ-ბრტყელებსაც ვურევდით, თან სულ უცხოურებს. მაგალითად: *Weltanschauung*¹, ანდა *Sturm und Drang*²... დიდ სიამოვნებას გვანიჭებდა მალაღმარდოვანი ფრაზების სროლა, ვთქვათ, ასეთის: „ფილოსოფიური გადმოსახედიდან, ეს თავისთავად ცხადია“ – და ერთმანეთს ვარწმუნებდით, წარმოსახვის უპირველესი ვალდებულებაა, დადგენილს აუშხედრდესო. ჩვენი მშობლები საგნებს და მოვლენებს სულ სხვა თვალთი უცქერდნენ და შვილებიც ვილაც-ვილაცების მავნე ზეგავლენის მსხვერპლ უმანკო კრავებად ვესახებოდით. ასე მაგალითად, კოლინის დედისთვის მე მისი ვაჟის „ბოროტი ანგელოზი“ ვიყავი; მამა-

¹ მსოფლმხედველობა (გერმ.).

² ლიტერატურული მიმდინარეობა გერმანიაში მე-18 საუკუნის ბოლოს.

ჩემმა ყველაფერი ალექსს მიაწერა, როცა „კომუნისტური მანიფესტის“ კითხვისას წამომადგა თავზე; ალექსის დედ-მამამ კოლინისკენ გაიშვირა თითი, ეგ გამარაგებს რალაც უაზრო, საძაგელი ამერიკული დეტექტივებითო, და ასე შემდეგ. იგივე შეიძლება ითქვას სექსთან დაკავშირებითაც. ჩვენს მშობლებს გული უწუხდათ, ვაითუ ერთმანეთი გახრწნან და მართლა ისეთებად იქცნენ, რისიც ყველაზე მეტად გვეშინიაო: გამოუსწორებელ მნძრეველებად, თაფლად დაღვრილ მამათმავლებად ანდა სულაც უპასუხისმგებლოდ თამამ ლიბერტარიანელებადო. ჩვენზე ფიქრისას ერთნაირად ზაფრავდათ ბიჭური მეგობრობის სიახლოვეც, მეტროში ვინმე პირუტყვთან შეფუთებაც და ვინმე უვარგისი გოგოს დევნაც. მოკლედ, იმათი შიშები ბევრად სცდებოდა ჩვენი მწირი გამოცდილების ფარგლებს.

ერთ დღეს ბებერმა ჯო ჰანტმა, თითქოს ედრიენის ადრინდელი გამონწვევა ახლალა მიიღო, გვთხოვა, მოდით, პირველი მსოფლიო ომის დაწყების მიზეზებზე ვიმსჯელოთო. კერძოდ, იმის დადგენას ცდილობდა, ჩვენი აზრით, რა პასუხისმგებლობა ეკისრებოდა მთელი ამ ორომტრიალის ატეხისთვის ერცჰერცოგ ფრანც ფერდინანდის მკვლელს. მონაფეობის ასაკში მაქსიმალისტობა ლამის საერთო სენია; არსებობს მხოლოდ „ჰო“ ან „არა“, უსაზღვრო განდიდება ან სრული დაგმობა, უპირობო ბრალეულობა ან სრული უდანაშაულობა... მარშალის შემთხვევაში კი – შფოთვა ან დიდი შფოთვა. თამამითაც ის თამაში გვიზიდავდა, რომელიც მოგებით ან წაგებით მთავრდებოდა, ფრეს ვერ ვეგუებოდით. ჰოდა, ზოგიერთი ჩვენგანისთვის ის სერბი მკვლელი, ვისი გვარ-სახელიც კარგა ხანია მეხსიერებიდან ამომეშალა, ასი პროცენტით პირადად აგებდა პასუხს მომხდარზე: საკმარისი იყო განტოლებიდან მისი ამოგდება და ომიც არასოდეს დაიწყებოდა. სხვები ასევე სრულ პასუხისმგებლობას ისტორიის მამოძრავებელ ძალებს აკისრებდნენ, გარდაუვალ შეჯახებამდე რომ მიეყვანათ დაპირისპირებული სახელმწიფოები. ახლაც კი მახსოვს: „*ევროპა ასაფეთქებლად გამზადებულ დენტის კასრს ჰგავდა*“. იყ-

ვინ უფრო ანარქისტულად განწყობილებიც, მაგალითად, კოლინი, ვინც ამტკიცებდა: ყველაფერი შემთხვევითობის ნებამ განსაზღვრა, სამყარო საერთოდ მუდმივი ქაოსის მდგომარეობაში არსებობს და ყველაფერს, რაც შეიძლებოდა ან არ შეიძლებოდა მომხდარიყო, უკვე მერე, დროის გადასახედიდან ანიჭებს რალაც აზრს მთხრობელის ის თანდაყოლილი ადამიანური ინსტინქტი, თავის მხრივ, უთუოდ რელიგიის გამოძახილს რომ წარმოადგენსო.

ჰანტიმა ერთი დააკანტურა თავი, კარგად მესმის ეგ შენი უმნიშვარი ჟინი, ყველაფერს საყრდენი მოურყიოო. ისეთი სახე ედო, თითქოს ავადმყოფური ურწმუნოება სიყმანვილის ბუნებრივ თანამდევად, ერთგვარ აუცილებელ სახადად მიაჩნდა. საერთოდაც, მასწავლებლებიც და მშობლებიც ერთთავად იმის შეხსენებით გვიბურღავდნენ ტვინს, თავის დროზე ჩვენც ვიყავით მაგ ხნისო და ამით თითქოს შემწყნარებლური საუბრის უფლებას იბეგებდნენ. გვიჩინებდნენ, ეგ სულ ასაკის ამბავია, დრო მოვა და ჭკუაში ჩავარდებით, თვითონვე გაგეცინებათ მერე, ცხოვრება სინამდვილის დასანახ თვალს აგიხელთ და ჭკუასაც გასწავლითო. არადა, მაშინ სულაც არ გვსურდა იმის დაჯერება, როდისმე მართლა თუ გვავდნენ და არც იმაში გვეპარებოდა ეჭვი, რომ ცხოვრება – სხვათა შორის, სიმართლაც, ზნეობაც, ხელოვნებაც – უფრო სრულად გვესმოდა, კომპრომისებში ჩაფლულ ამ ჩვენს უფროს თაობაზე ბევრად ნათლად და მკაფიოდ.

„ფინ, რალაც ჩუმად ხართ. არადა, მთელი ეს ალიაქოთი თქვენნი ატეხილია. ამ კლასში თქვენ გვყავხართ სერბი ტერორისტი, – ჰანტი წამით შეყოვნდა, ალჟუზია სათანადოდ შემიფასონო. – ეგებ პატივი დაგვდოთ და თქვენს აზრთა მდინარებას გვაზიაროთ“.

„არ ვიცი, სერ“.

„რა არ იცით?“

„რა და, ჯერ ერთი, არ შეიძლება ვიცოდე, რა არ ვიცი: ფილოსოფიური გადმოსახედიდან, ეს თავისთავად ცხადია“. ახლაც ისე გაჩუმდა, როგორც იცოდა ხოლმე, ახლაც საგონებელში ჩავვაგდო, თავისებურად დახვეწილად მაიმუნობს თუ მართლა ჩვენ-

ზე ბევრად ჭკვიანია და ვერაფერს ვუგებთო. „პასუხისმგებლობის ვინმესთვის აკიდების მთელი ეს მცდელობა განა თავის დაძვრენას არ ჰგავს?! ჩვენ გვინდა, ვილაც ერთი კაცი დავადანაშაულოთ, რათა ყველა სხვამ ბრალი ჩამოირეცხოს. ანდა ისტორიულ პროცესს ვაბრალებთ ყველაფერს, ცალკეული პიროვნებების გასამართლებლად. ზოგს მომხდარის თავი და თავი ანარქიული ქაოსი გვგონია, აქედან გამომდინარე ისევ იმავე შედეგებით. მე კი ვფიქრობ, არსებობდა – არსებობს – პიროვნული პასუხისმგებლობების მთელი ჯაჭვი, თავისთავად აუცილებელი, მაგრამ არც იმდენად გრძელი, ყველამ მარტივად დაადანაშაულოს ყველა სხვა. თუმცა ვალიარებ, პასუხისმგებლობის ასეთი გადანაწილების ჩემი სურვილი შეიძლება უფრო ჩემივე აზროვნების წესის ანარქიული იყოს, ვიდრე მომხდარის მიუკერძოებელი ანალიზი. სწორედ ესაა ისტორიის უმთავრესი თავსატეხი, არ მეთანხმებით, სერ? ანუ სუბიექტური თუ ობიექტური ხედვის საკითხი: ის ამბავი, რომ ჩვენ ჯერ თავად ისტორიკოსის ისტორია უნდა ვიცოდეთ, თუ გვინდა, მის მიერ შემოთავაზებული ვერსიის ავკარგიანობაში გავერკვეთ“.

სიჩუმემ დაისადგურა. არა, სულაც არ მასხრობდა, ოდნავადაც კი.

ბებერმა ჯო ჰანტმა საათს დახედა და გაიღიმა: „ფინ, ხუთ წელიწადში პენსიაზე გავდივარ. ბედნიერი ვიქნები, გიშუამდგომლო, თუკი ჩემი ადგილის დაკავებას დათანხმდები“. სხვათა შორის, არც ის მასხრობდა.

ერთ დღით, საერთო შეკრებაზე, დირექტორმა სამგლოვიარო ხმით, რომლითაც ძირითადად ვინმეს გარიცხვას ან სპორტულ შეჯიბრში ჩვენი სკოლის გუნდის მარცხს გვამცნობდა ხოლმე, გამოგვიცხადა, საშინელი ახალი ამბავი უნდა გაუწყოთ, კერძოდ, ამ უქმეებზე საბუნებისმეტყველო განხრის უფროსკლასელი რობსონის უეცარი გარდაცვალებაო. გაოგნების საყოველთაო ჩურჩულში ისიც დაამატა, ჯერ სრულიად ყმანვილი რობსონი ყვავილივით უდროოდ დაჭკნა, მისი აღსასრული მთელი სკოლისთვის აუნაზღაუ-

რებელი დანაკლისია და მის დაკრძალვასაც, სიმბოლურად, ყველანი დავესწრებითო. მოკლედ, ყველაფერზე ილაპარაკა იმის გარდა, რისი გაგებაც მართლა გვინდოდა: რა მოხდა და რატომ, ხოლო თუ მკვლევლობას ეხებოდა საქმე, ვის ჩაედინა და როგორ.

„ეროსი და თანატოსი, – აზრი გამოთქვა ედრიენმა პირველი გაკვეთილის დაწყებამდე, – და გამარჯვებულიც ისევ თანატოსი გამოვიდა“.

„რობსონი მაგ ეროს-თანატოსობანასთვის მაინცდამაინც ვერ გამოდგებოდა“, – უთხრა ალექსმა. მე და კოლინმაც თანხმობის ნიშნად დავიქნიეთ თავები. ეს მშვენივრად მოგვეხსენებოდა, რადგან ერთი თუ ორი წელი რობსონი ჩვენს კლასში სწავლობდა – მშვიდი, წყნარი, უფანტაზიო ბიჭი, ვისაც სრულებით არ აინტერესებდა ხელოვნება და ისე უხმოდ და შეუმჩნეველად მიჰყვებოდა დინებას, თვალში ზედმეტად არავის ხვდებოდა. ახლალა გვანყენინა მხოლოდ, შეურაცხყოფაც კი მოგვაყენა იმით, ნაადრევი სიკვდილით სამუდამო სახელის დაგდება რომ მოახერხა. კი, აბა, ყვავილივით უდროოდ მოწყვეტილი! ჩვენი ნაცნობი რობსონი უფრო რამე ბოსტნეულს თუ მოგაგონებდა კაცს.

არც ავადმყოფობა უხსენებიათ, არც ველოსიპედით რამეზე შესკდომა თუ გაზის აფეთქება. მხოლოდ რამდენიმე დღის მერე გავიგეთ ჭორად (ბრაუნისგან, მათემატიკის განხრის უფროსკლასელისგან) ის, რაც სკოლის ხელმძღვანელობამ ან არ იცოდა, ანდა შეგნებულად გვიმაღავდა. რობსონს თავისი მეგობარი გოგო დაეორსულებინა, სხვენში თავი ჩამოეხრჩო და მხოლოდ ორი დღის მერელა ეპოვათ იქ.

„ვერ წარმოვიდგენდი, თავის ჩამოხრჩობას თუ მოახერხებდა“.

„ეგ ხო ბუნებისმეტყველებას სწავლობდა...“

„ჰო, მარა მაგას სხვანაირი კვანძის გამოსკვნა სჭირდება“.

„ეგ ფილმებში... და სასჯელის აღსრულებისას. ისე, ჩვეულებრივითაც გამოდის მშვენივრად. უბრალოდ, ცოტა უფრო დიდხანს წვალობ“.

„ნეტა ის გოგო ვინაა?“

ყველა შესაძლო ვარიანტი განვიხილეთ: უკარება ქალწული (ან უკვე ყოფილი), მალაზიის ახტაჯანა გამყიდველი, გამოცდილი, ასაკოვანი ქალი, რამე ვენერიულაკიდებული მეძავი... იქამდე ვკამათობდით, სანამ ედრიენმა ახალი კალაპოტი არ უპოვა ჩვენს წარმოსახვას.

„კამიუ ამბობს, თვითმკვლელობა ერთადერთი ჭეშმარიტად ფილოსოფიური საკითხიაო“.

„ეთიკის, პოლიტიკის, ესთეტიკის, სინამდვილის რაობის და კიდევ სხვა რალაც-რალაცების გარდა?“ – საპასუხო გამოხდომამა აღექსმა სარკაზმის მთელი მარაგი ჩაატია.

„ერთადერთი ჭეშმარიტი-მეთქი! ძირეული, რაზეც ყველა სხვაადამოკიდებული“.

რობსონის თვითმკვლელობის ხანგრძლივი განჩნრეკის შედეგად იმ დასკვნამდე მივედით, რომ მისი ეს ნაბიჯი ფილოსოფიურად მხოლოდ ამ ცნების არითმეტიკული გაგებით შეიძლებოდა ჩათვლილიყო: მან, ვინც კაცობრიობის ერთი ადამიანით გაზრდას შეუწყო უნებურად ხელი, საკუთარ ეთიკურ ვალად მიიჩნია, პლანეტის მოსახლეთა რაოდენობა უცვლელად დაეტოვებინა. ყველა სხვა თვალსაზრისით კი, თანაც ხუმრობის გარეშე, რობსონს უბრალოდ მოლაღატედ ვთვლიდით. მისი ქმედება არაფილოსოფიური, ეგოისტური და არაარტიტული იყო, სხვა სიტყვებით – მცდარი. რაც შეეხება სიკვდილის წინ დაწერილ ბარათს (წყარო – კვლავ ბრაუნი) – „მაპატიე, დედა“ – ჩვენი აზრით, მხოლოდ განათლების სისტემის ნაკლოვანებათა სარკედ თუ გამოდგებოდა.

აღბათ ასეთი მკაცრები არც ვიქნებოდით რობსონის მიმართ, რომ არა ერთი მთავარი, შეურყეველი მოცემულობა: ის ჩვენი თანატოლი იყო, ჩვენი აზრით, არაფრით გამორჩეული და ამის მიუხედავად, მაინც მოახერხა, შეეყვარებულეც გაეჩინა და თან, ეჭვი არაა, სანოლამდეც მიეყვანა საქმე. დამპალი ნაბიჭვარი! რატომ იმან და არა ჩვენი? ჩვენთვის რა გახდა თუნდაც ერთი გოგოს